

no djelovanje Kongresa promatrati, proučavati i analizirati na tri različite razine koje su isprepletene i međuzavisne: *individualnoj, institucionalnoj* i na *razini političkog sustava*. Svaka razina ima različite posljedice na rezultate kongresne politike.

Profesor Deering veoma je uspješno integrirao odnosno povezoao pojedinačne eseje specijaliziranih stručnjaka za pojedine aspekte američkog Kongresa u jedinstvenu cjelinu koja kristalno jasno ukazuje na izuzetnu važnost ove institucije, ali i na njezinu složenost. Knjiga je prvenstveno namijenjena studentima i stručnjacima koji istražuju i proučavaju američki Kongres kao jednu od tri središnje institucije ili grane vlasti u sustavu podjele vlasti. Međutim, ona je vrlo značajna za svakog tko se bavi istraživanjima ne samo Kongresa već i američkog političkog sistema u cjelini.

Štefica Deren Antoljak

Recenzija

Hermann Lübbe:

Der Lebenssinn der Industriegesellschaft

Springer Verlag 1990 Berlin, Heidelberg

Hermann Lübbe potvrđuje se svojom najnovijom knjigom kao izuzetni analitičar suvremene njemačke znanstvene i tehničke zbilje. Ono o čemu on izvještava, s razine proživljene i znanstveno posredovane svakodnevice njemačkog visoko razvijenog industrijskog društva za nas je svojevrсни podsjetnik za budućnost koja nas čeka. I dok se Nijemci u tome što ih je zadesilo, i mimo onoga što su izričito htjeli, moraju snalaziti, nama njihovo iskustvo može poslužiti kao korektiv, kako ne bismo ponovili njihove teškoće. Sve to pod uvjetom da ćemo prisjeti na razinu njihovih teškoća.

Cjelokupni sadržaj knjige — život u modernom visoko razvijenom industrijskom

društvu — osvijetljen je svjetlom dviju velikih njemačkih filozofskih škola i Heideggerove i Ritterove. Prvoj zahvaljuje Lübbe razumijevanje i hermeneutičku aplikaciju Heideggerova egzistencijala čuvstvanja, (*Befindlichkeit*) u smislu orijentacije u svakodnevi, drugoj kompenzatornu funkciju duhovnih znanosti, morala i politike u stabilizaciji modernog industrijskog društva.

Ad. Čuvstvanje (Befindlichkeit)

Hrvoje Šarinčić je egzistencijal *Befindlichkeit* preveo našom riječju *čuvstvanje*. Tom se prijevodu nema što prigovoriti, može se samo pobliže odrediti njegovo terminološko značenje. Ono što nam se u čuvstvima otkriva, nije time i spoznato. Čuvstvima se otkriva *fakticitet*, a fakticitet je datost koju ne možemo zateći u promatranju na način kako vidimo, primjerice, crveno ili kuću. Ono što u tom smislu čutimo najčešće je neizrecivo, a ipak nazočno. I to ne samo kao *raspoloženje* i *raspoloženosť* (M. Heidegger, *Bitak i vrijeme*, Zagreb 1985, str. 152, Max Niemeyer 1957, str. 134).

Ad. Kompenzacijska funkcija duhovnih znanosti

Joachim Ritter je *plauzibilizirao* otuđene znanstvene civilizacije od povijesnog i bilo kojeg porijekla, i tako ukazao na njenu nivelirajuću funkciju spram svih kultura koje je prihvate. Stoga je funkcija duhovne znanosti koje svjedoče o našem biografskom i povijesnom porijeklu da kopenziraju tu nivelaciju i tako očuvaju ljudski individualni i grupni identitet. Kompenzatornu funkciju duhovnih znanosti upotpunjuje Lübbe teorijom o dvije kulture *prirodoznanstvenoj* i *duhovnoznanstvenoj*, koju je 1959. izložio Charles Percy Snow. Kad je u Lübbea riječ o *čuvstvanju*, onda je njegova hermeneutička analiza usmjerena prema neželjenim konzekvencijama novovjekovnog industrijskog društva. Ono je pobudilo na početku velike iluzije, da bi danas bilo demonizirano kao uzrok prijetućih katastrofa. Ova ekstremna gledišta Lübbe nastoji pomiriti uviđom u mogućnost uspostave smislene ravnoteže između prednosti naše industrijske civilizacije i njenih neželjenih posljedica. Da bi se održala ta ravnoteža, potrebno je mobilizirati, ne samo, kao u Rittera, duhovne

znanosti, već i sredstva liberalno-demokratske državne politike i onda nadasve moralni *common sense* koji kao moralna rasudna snaga zadržava svoj suverenitet u prosuđivanju svih životnih okolnosti našeg industrijskog društva. (str. 223) Ni znanstvenika, ni političara, ni industrijskog poduzetnika ne može se osloboditi odgovornosti da zbog navodne nekompetentnosti, ili neobaviještenosti, zbog vlastite težnje za korišću, pokrene procese koji bi ugrozili cjelinu. Postoje granice korisnosti koje nisu samo ekonomska kategorija, već se odnose podjednako na prirodu, na naše zdravlje, na naše ukupne antropološke sposobnosti. Tragajući hermeneutički za uspostavom realno moguće ravnoteže između *divinizacije* i *demonizacije* smisla industrijske civilizacije, Lübbe pregledno analizira ona »čuvstvovanja« koja nisu neposredno evidentna ni stručnjacima ni laicima, a ipak nas nagovaraju kao prijatna i nada dobrom životu koji smo svakako postigli zahvaljujući baš suvremenom industrijskom društvu. On rezimira vlastite analize tih čuvstvovanja ovako: »Iskustveni gubici, nedostatak kompetencija *common sensea*, kriza prihvatanja inovacija, nestanak pouzdanja u budućnost, što je komplementarno civilizacijskoj dinamici kojoj izmiče predvidivost onoga što nam predstoji; nadalje, smanjena proračunljivost uvjeta realnosti našeg odlučivanja i djelovanja, gubici racionalnosti, a time komplementarno civilizacijskoj dinamici povećana brzina zastarijevanja tradicija, lomovi kulturnog kontinuiteta, dakle odumiranje vremenske konstante kulturne orijentacije, posljedice dezorijentacije izazvane progresivnim urušavanjem sadašnjice, tendencije samohistoriziranja u vezi s iskustvom prenapreznosti našeg povijesnog smisla, kulturni gubitak značenja znanstvenih slika svijeta, pragmatizacija našeg kulturnog odnosa prema znanostima, iskustva prenapreznosti zahtjevima da se sami moramo odrediti prema smislenom životnom djelovanju, dakle propalo samoozbiljenje; nadalje suvremena iskustva ekološke krize, a time i iskustva akutnog ugrožavanja prirodni pretpostavki egzistencije naše kulture, dapače naše vrste, o svemu tome bilo je riječi i sve to treba sada dovesti u primjereni međusobni odnos, naime: povijesno besprimjerne životne prednosti naše civilizacije, s jedne strane, i povijesno jednako besprimjerni teret posljedica te civilizacije, s druge strane.« (str.

192) Prethodne stranice knjige bile su posvećene hermeneutičkoj analizi ovih »čuvstvovanja« ili ovih fakticiteta, i u tim analizama Lübbe posvjedočuje ne samo svoju kompetenciju nego i svoju maštovitost i analitičku nadarenost da u svakodnevnom što promiče uoči problem i da ga precizno definira kao sindrom čiji smo i mi dio. Ono što nam u našem djelovanju promiče kao samorazumljivo, Lübbe umije vidjeti s druge strane i odmah alarmirati opasnost, jednako kao i izlaz iz nje. Upravo svladavanju loših i neželjenih, dapače katastrofalnih, posljedica naše industrijske i znanstvene civilizacije posvećene su preostale stranice knjige. Tu sada nastupa Lübbe u svojstvu svima poznatog liberalno-demokratskog stratega kompenzacije: »Ne smije se činiti sve ono što se može činiti« (193), tako glasi strateška marševska komanda.

Iz čorsokaka kao metafore u koji je prema nekima uletjela znanstveno-tehnička civilizacija ne može se izići tako da se vratimo iz čorsokaka i pokušamo nekim drugim putem (Luhmann), niti revolucionarnim preokretom u sâmom pravcu kretanja, već realističkim procjenjivanjem situacije u kojoj smo se zatekli. Realistička procjena situacije sažeta je stavom: nalazimo se na točki s koje nema povratka (»point of no return«), ergo moramo naći izlaz na licu mjesta sada i ovdje bez vraćanja i, ne daj bože, preokreta. Realna šansa da nademo izlaz iz točke s koje nema povratka jest u tome što mi nismo samo znanstveno-tehnički kompetentne ili nekompetentne osobe već i prirodna, moralna, politička povijesna bića koja tamo gdje zakazuje znanost nalaze drugačije načine rješavanja svojih problema. Ti drugačiji načini nisu nižeg ni višeg ranga oni pripadaju našem identitetu i stoga nam bez emfaze služe za rješavanje naših životnih nedoumica. Naravno i ti drugačiji naime, neznanstveni pristupi našim životnim problemima moraju znati svoje granice pa u nizu zaključnih aforizama Lübbe zaključuje svoju vrijednu knjigu ovako: »Odgovornost djelatnih subjekata dakle osoba i institucija ne dopire dalje od moći njihova vlastita djelovanja« (206).